

JUNI 2010
57

BULLETIN
VAN DE BOTANISCHE
TUINEN
WAGENINGEN

Goede perspectieven

Geachte donateurs, De afgelopen weken hebben wij vanuit het bestuur een aantal gesprekken gevoerd over de toekomst van de arboreta. Bijzonder verhelderend daarbij waren de gesprekken met de voorzitter van de stichting Utopa/stichting Het Depot Loek Dijkman (samen met enkele medewerkers van de Stichting) en Simon Vink, woordvoerder van Wageningen UR. Deze gesprekken hebben ons in grote mate gerustgesteld. Wij hebben hieruit de overtuiging gekregen dat zowel Wageningen UR als de stichting Utopa ieder op eigen wijze bezig is om de kern van dit cultureel erfgoed veilig te stellen. Wageningen Universiteit heeft de intentie om – met inzet van stakeholders – een langjarige, duurzame beheersstructuur te creëren waarin de waarde van dit stuk Wagenings landschap en collecties wordt geborgd. De Stichting Utopa heeft als oogmerk om in het klein arboretum een inhaalslag te maken bij het onderhoud en de tuin om te vormen tot een aantrekkelijke tuin voor een breed publiek. Daarin zal aanzienlijk worden geïnvesteerd. Datzelfde geldt voor het gebouw aldaar dat ook een publieksfunctie zal krijgen in het verlengde van het klein arboretum. Wat verder van belang is is dat de rozencollectie in het klein arboretum inmiddels compleet is gestekt en dat gewerkt wordt aan het opnieuw beschikbaar krijgen van oude variëteiten. De database waarin de gegevens over de gewassen in de arboreta zijn opgeslagen is – met financiering vanuit Wageningen UR – onder beheer gebracht bij het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland. Naar onze inschatting zal de kwaliteit van – de kern van – het klein arboretum er in de komende jaren alleen maar op vooruit gaan en zal de situatie van Belmonte zeker niet verslechteren. Reden tot tevredenheid dus! Niet tot tevredenheid stemt dat bij herhaling het hek wordt vernield en schade aan planten wordt toegebracht. Met dergelijke acties wordt in elk geval het belang van de arboreta niet gediend. Voormalig bibliothecaris van Wageningen Universiteit, Dick van Zaane, is inmiddels aangesteld als projectleider met als taak om in samenspraak met stakeholders concrete besluitvorming voor te bereiden over de toekomstige beheersstructuur. Deze zou dit najaar zijn beslag moeten krijgen. Nieuwe tijden, nieuwe kansen dus; ook voor ons. Wij zullen ons in ieder geval blijven inzetten voor dit doel en u ook blijven informeren over de ontwikkelingen op de manier waarop u dat gewend bent. De nieuwe structuur biedt waarschijnlijk ook weer nieuwe kansen voor het arboretum en voor ons. We hopen u daarover in het najaarsbulletin meer over te kunnen melden.

JACQUES SCHIPPERS,

Voorzitter

BULLETIN VAN DE BOTANISCHE TUINEN TE WAGENINGEN

Het Bulletin is een uitgave van de Stichting Vrienden van het Arboretum te Wageningen. Het Bulletin verschijnt tweemaal per jaar, in het voorjaar en het najaar.

Redactie

PROF. DR. K. VERHOEFF

(voorzitter)

PROF. DR. L.H.W. VAN DER PLAS

Redactie-adres

Paul van Ostayenstraat 1
6708 RX Wageningen,

Ongewijzigde overname van artikelen uit het Bulletin is onder bronvermelding toegestaan na verkregen toestemming van de auteur(s) en de redactie.

Vormgeving

Grafisch Atelier Wageningen
Miek Saaltink

Druk

Drukkerij Modern, Bennekom

ISSN: 0166-7092

Redactioneel

De redactie is verheugd dat verschillende betrokkenen bij het Belmonte Arboretum bereid waren om hun visie te verduidelijken in dit nummer van het Bulletin. Daarbij worden ook de ontwikkelingen van de laatste maanden aan de orde gesteld. Helaas was de heer Dijkman van de stichting UTOPA niet in de gelegenheid om op korte termijn een tekst aan te leveren. Zijn ideeën komen later dit jaar in nummer 2 van het blad Nieuwe Veluwe aan de orde en mogelijk in de volgende aflevering van het Bulletin.

Het is voor de redactie een voorrecht de donateurs van de Vrienden stichting op deze wijze 'bij te praten'.

Het is spijtig u te moeten melden dat Ben Groen heeft gemeend als lid van de redactie terug te moeten treden. Zijn inzet in de voorbije jaren voor het Bulletin was heel groot. Wij zijn hem daarvoor zeer erkentelijk! Uit de eerdere nummers van het Bulletin heeft u als lezer ook kunnen constateren dat zijn bijdrage groot is geweest. Wij zullen hem missen bij ons werk.

**KOEN VERHOEFF
LINUS VAN DER PLAS**

Inhoud

- 2 Goede perspectieven
- 3 redactioneel
- 4 Nieuwe Stichting Beheer Belmonte Arboretum
- 7 De visie van Wageningen UR
- 8 Verbouwplannen Hotel de Wageningsche Berg
- 10 Samenwerking Nederlandse arboreta, op weg naar bestendigheid en behoud.
- 16 Van wetenschappelijke collectie naar publiekstuin
- 18 Belmonte op z'n Best 2010
- 19 Bloeikalender

Arboretumstichting Wageningen

Belmonte Wageningen

Door beperking van de studieduur en accentverleggingen binnen de studie biologie aan de Nederlandse universiteiten is de positie van de botanische tuinen in de verdrukking gekomen. Dit heeft vanaf het midden van de jaren zeventig geleid tot afstoting van Botanische Tuinen door universiteiten. Dat daarmee ook waardevolle collecties verloren zouden kunnen gaan werd niet onderkend als een probleem voor de toekomst. Deze collecties zijn namelijk niet alleen van belang voor educatieve doeleinden, maar ook van waarde voor het waarnemen van veranderingen gekoppeld aan klimaatwijzigingen, voor het in stand houden van biodiversiteit en mogelijk als genenpool voor het behouden en vergroten van het planten- en bomenbestand in de handel.

Situatie arboreta in Wageningen

In Wageningen bevinden zich twee arboreta, het Dreijen Arboretum en het Belmonte Arboretum. Beide werden gebruikt in het kader van verschillende opleidingen en onderzoekprojecten binnen de Wageningen Universiteit. Ook hier nam het gebruik van de zijde van de universiteit sterk af. De Universiteit wil de arboreta wel in stand houden maar is tevens op zoek gegaan naar medefinanciers.

Inmiddels is het Dreijen Arboretum verpacht aan de stichting UTOPA. Voor het Belmonte Arboretum zijn nog geen medefinanciers gevonden.

Oprichting Stichting

Dit was het sein voor enkele inwoners van Wageningen om de in de titel genoemde Stichting op te richten. Hiertoe werd eerst een startnotitie opgesteld en toegezonden aan Wageningen UR en geïnteresseerden groeperingen in Wageningen, alsmede aan de Nederlandse Rhododendron Vereniging, het Von Gimborn Arboretum in Doorn en het Gelders Landschap. De reacties waren positief, waarna tot de oprichting van de Stichting is overgegaan.

Het bestuur van de Stichting wordt thans gevormd door de volgende personen Koen Verhoeff, *voorzitter*, Helenius Rogaar, *secretaris*, Yolande Holthuijzen, *penningmeester* en de leden: Rob Bogers, Harry Harsema, Oeds de Kroon en Herman van Ree. Laatstgenoemde vormt tevens de band met het bestuur van de Nederlandse Rhododendron Vereniging, waarvan hij eveneens bestuurslid is. In het kader is enige informatie gegeven over de betrokkenheid van de bestuursleden.

Doelstellingen Stichting

De Stichting heeft haar doelstellingen als volgt geformuleerd:

- Het behoud en verantwoord beheer van het Belmonte Arboretum met de daarin opgenomen planten- en boomcollecties en het behoud van de ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van collecties in de nabije omgeving.
- Het verrichten van alle verdere handelingen die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk zijn.
- Voorts wil de Stichting de educatieve aspecten van de aanwezigheid van diverse boom- en heestercollecties versterken en de kennis en de beleving omtrent de collecties bij het publiek vergroten, onder meer door publicaties en rondleidingen.

Hoewel het bestuur zich op het Belmonte Arboretum concentreert, zal ook aandacht worden gegeven aan de nabije omgeving. Zo staan er bijvoorbeeld ook fraaie gezichtsbepalende bomen op het voorterrein van Het Schip van Blaauw, die we ook graag in het beheer willen betrekken.

Hoe wil de Stichting haar doel bereiken

De stichting wil een basisfonds vormen waarvan de jaarlijkse baten gebruikt zullen worden om het benodigde beheer uit te voeren. Voor de vorming hiervan gaat de Stichting allereerst op zoek naar een aantal grote geldgevers die het belang van het behoud en duurzaam beheer van het Belmonte Arboretum in zien. In deze dient de verzelfstandiging van het Von Gimborn Arboretum in Doorn, als voorbeeld. Daar heeft een zelfstandige stichting het eigendomsrecht en het beheer overgenomen van de Universiteit Utrecht. Het verkrijgen van de benodigde gelden zal naar verwachting worden vergemakkelijkt wanneer de Stichting mede-eigenaar wordt of dat de huidige of een toe-

komstige eigenaar van het Belmonte Arboretum een langdurige relatie met onze Stichting wil aangaan. Daarnaast zijn uiteraard individuele donaties van belang. Het Von Gimborn Arboretum is erkend als een ANBI instelling en verwacht mag worden dat ook onze Stichting deze status zal verkrijgen.

Samenwerking met Vriendenstichting

Er is een goede samenwerking met de bestaande Stichting Vrienden van het Arboretum. Zo kunnen wij gebruik blijven maken van het "Bulletin", een uitgave van de Vriendenstichting en kunnen gezamenlijke PR activiteiten worden ontplooid. Voorts heeft de Vriendenstichting ons een startsubsidie

gegeven van € 1.000,- ter dekking van de eerste uitgaven.

Samenwerking met andere arboreta

Mede gezien de ervaringen van het Von Gimborn Arboretum in Doorn achten wij samenwerking met die stichting van belang, ook opdat wij niet "het wiel opnieuw hoeven uit te vinden". Dat heeft tevens geleid tot een aanzet tot een samenwerkingsverband met andere Nederlandse arboreta, zoals elders in dit Bulletin wordt weergegeven.

En voorts:

De acte van oprichting van de Stichting zal één dezer dagen passeren. Daarna kan de Stichting een bankrekening openen, de ANBI status aanvragen en beginnen met het werven van fondsen. In het volgende nummer van het Bulletin, dat in principe in het najaar zal verschijnen, zullen we u over de voortgang informeren.

KOEN VERHOEFF

Voorzitter Arboretumstichting Wageningen

**Arboretum
stichting
Wageningen**

De visie van Wageningen UR

Wageningen UR (University & Research centre) is trots op haar wetenschappelijk en cultureel erfgoed. Binnen de gemeente zijn op tal van plaatsen de sporen van de historie zichtbaar. Gebouwen die de start van het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek op het terrein van de agrifood markeren. Gebouwen die in de loop der tijd mooie en goede nieuwe functies hebben gekregen, zoals Landmeetkunde, Schip van Blauw en Hinkeloord. Nieuwe oude gebouwen zullen volgen, want rondom het Dreijen arboretum is stichting Het Depot hard bezig om prachtige en aansprekende nieuwe functies te realiseren.

Wageningen UR heeft voor haar onderwijs en onderzoek de botanische tuinen niet meer nodig. Eisen vanuit onderzoek en onderwijs veranderen nu eenmaal en ook onderzoeksobjecten verschuiven door de tijd. Dat doet niets af aan de verantwoordelijkheid die Wageningen UR voelt en zal nemen voor het zorgvuldig omgaan met de tuinen. Bovenop de Wageningse Berg ligt het unieke landschap van de Belmonte tuin. Uniek vanwege de planten en natuur, de landschapsarchitectuur, het uitzicht en de inbedding in het omringend landschap. Een tuin die het verdient om een zorgvuldige en verantwoorde nieuwe toekomst te krijgen. Een organisatievorm met continuïteit wordt gezocht om die toekomst vorm te geven. Dat is het uitgangspunt van de Raad van Bestuur van Wageningen UR: in stand houden van de tuin en een verantwoord beheer. Dat kan Wageningen UR niet alleen, want in de financiering voor ons onderzoek en onderwijs is niet voorzien in dergelijke activiteiten. Daarom zijn we wel heel blij met de initiatieven die zijn ontstaan. De nieuwe stichting van Koen Verhoeff c.s. lijkt het serieus aan te pakken en onderzoekt heel grondig hoe er fondsen geworven kunnen worden voor onderhoud en beheer, zo is ons gebleken. Tegelijkertijd zien we een heel constructieve houding en creatieve ideeën vanuit het Hotel de Wageningse Berg. Zomaar twee initiatieven die elkaar aanvullen, zo lijkt het op dit moment althans.

Wageningen UR is in gesprek met deze twee partijen, maar oriënteert zich ook op andere – mogelijke – partners, zoals het Gelders Landschap, Staatsbosbeheer en het Von Gimborn Arboretum. Synergie en bundeling van krachten is het sleutelwoord. We hopen dat rondom het Belmonte Arboretum de positieve

energie zal prevaleren, zodat we een verantwoord beheer kunnen organiseren. Een beheer dat door samenhang met het beheer van de omgeving, zoals de Westberg, de bergrand, het landgoed de Wageningse Berg, de oostelijke berg en de uiterwaarden uitstraling en aantrekkingskracht tot in lengte van jaren garandeert. Continuïteit van de beheersconstructie en –organisatie is bij onze gesprekken dan ook een belangrijk uitgangspunt.

De tuinen van Wageningen zullen dan een nog belangrijker trekpleister voor onze gemeente kunnen worden. Laten we er met elkaar de schouders onder zetten om dat te realiseren.

SIMON VINK

woordvoerder Raad van Bestuur
Wageningen UR

Verbouwplannen Hotel de Wageningse Berg

WAGENINGEN, MEI 2010

30 juni 2009 was een historische dag voor Jaap Venendaal, op die dag is hij eigenaar geworden van de exploitatie van Hotel de Wageningse Berg. Een jongensdroom die is uitgekomen noemt hij het zelf. De combinatie van de Wageningse Berg, met al zijn schoonheid, de unieke ligging, met aan de ene kant het Belmonte Arboretum, aan de andere kant het bos, aan de achterzijde de Generaal Foulkesweg met zijn unieke gebouwen en als laatste, aan de voorzijde, het unieke uitzicht over de uitwaarden, de Betuwe, het zicht tot voorbij Arnhem, Nijmegen en Tiel. Hotel de Wageningse

Berg ligt op een absolute toplocatie in Nederland!

De ligging en locatie zijn natuurlijk niet genoeg om een gezond hotel te hebben, hierbij hoort ook een topproduct en dat is er op dit moment niet. Het hotel verkeert in een staat wat niet in het totaalplaatje past. Jaap Venendaal gaat dan ook samen met de eigenaar van het gebouw het hotel volledig verbouwen.

Hotel de Wageningse Berg zal vanaf het najaar starten met een grondige verbouwing waarbij het gedeelte dat is gebouwd onder architectuur van Jan Wils zal worden gestript en

bijna in originele staat weer zal worden neergezet. Het andere gedeelte van het hotel zal worden gesloopt en nieuw worden gebouwd.

Directeur Jaap Venendaal van Hotel de Wageningse Berg licht toe: “Zodra dit alles is gerealiseerd zal Hotel de Wageningse Berg onderdeel uitmaken van het Landgoed en geheel toegankelijk zijn voor bezoekers. Een ieder kan dan genieten van deze prachtige locatie met een uniek uitzicht over de uiterwaarden en natuurlijk schoon in de omgeving met onder andere de Botanische Tuinen van Wageningen Universiteit met name het Belmonte Arboretum. We zien er naar uit om samen te werken met de op te richten Arboretum Stichting Wageningen”.

Het hotel zal na deze grondige verbouwing bestaan uit +/- 85 hotelkamers, +/- 15 vergaderzalen, een business lounge en een wellness center. Daarbij een terras met een prachtig panoramisch uitzicht, een brasserie en een specialiteitenrestaurant.

Samenwerking Nederlandse arboreta

Op weg naar bestendigheid en behoud

Arboretum Trompenburg

Het jaar 2009 was voor botanische collecties binnen de Nederlandse grenzen een “Annus Horribilis”. De aankondigingen van het sluiten van de botanische tuin van de VU in Amsterdam, het opheffen van wetenschappelijk beheer in de botanische tuin van Haren (Gr.) en de opheffing van het organisatieonderdeel “Botanische tuinen” van Wageningen Universiteit brachten een schok teweeg in kringen van botanische tuinen in Nederland.

Het Dreijenarboretum in Wageningen werd verkleind en in particulier beheer gegeven en het is duidelijk dat ook het Belmonte Arboretum op termijn van eigendom moet gaan wisselen. Daarbij komt dat 2 jaar geleden de Universiteit Utrecht besloot het Von Gimborn Arboretum te Doorn te willen afstoten. Een deel van de Nederlandse hoeders van botanische collecties heeft blijkbaar een nieuw beleid ingezet en daarbij wordt geen of onvoldoende beseft wat de waarden ervan zijn. Gevolg is dat bij

behoud en verbetering te kijken voor dit type bijzondere collecties en faciliteiten. Voor het Von Gimborn Arboretum is i.s.m. Utrecht Universiteit door een groep enthousiaste en toegewijde mensen een continueringmodel gevonden in de vorm van een kleinschalige organisatie (stichting), die daardoor voor 100% het focus kan richten op de collectie en alles eromheen. Een solide financieel model maakt deel uit van de oplossing. Maar om klein en alleen te zijn is ook niet alles...

Belmonte Wageningen

de plannen niet voldoende aandacht wordt besteed aan het continueren van behoud van de collecties na overdracht. Organisaties als de Stichting Nationale Plantencollectie (SNP) en Nederlandse Vereniging Botanische Tuinen (NVBT) maken zich grote zorgen. De andere kant van de medaille is dat deze ontwikkelingen dwingen goed naar duurzame oplossingen voor

Arboreta: doel en rollen

De rest van deze bijdrage richt zich dan ook op langlevende botanische collecties in de open lucht. Dan gaat het om collecties heesters en bomen, die vaak exotische soorten bevatten en een z.g. “arboretum” vormen of anderszins een bijzondere collectie zijn. Het woord arboretum betekent “bomentuin”, maar anders dan

Arboretum Trompenburg

Arboretum Trompenburg

Belmonte Wageningen

Von Gimborn Arboretum

Von Gimborn Arboretum

een willekeurig park in de stad, wat voornamelijk ten doel heeft ontspanning in groene omgeving te leveren en meestal niet een “verzameling” vormt. Een arboretum is allereerst een diverse verzameling bomen en/of heesters met vaak een systematische (verzamel)achtergrond. Bekende arboreta in Nederland zijn o.a. Trompenburg in Rotterdam, Von Gimborn in Doorn, Schovenhorst in Putten, Poort Bulten in De Lutte, Dennenhorst in Lunteren, Blijdenstein in Hilversum, Belmonte en De Dreijen in Wageningen, Arboretum Oudenbosch.

De doelstellingen van de verschillende arboreta komen deels met elkaar overeen en deels niet. Er zijn wetenschappelijke, educatieve, maatschappelijke/publiekelijke en genetische (biodiversiteit) rollen en de verschillende arboreta benadrukken of exploiteren verschillende mixen van die rollen. Arboreta kunnen zowel inheemse als exotische soorten en cultivars bevatten, afhankelijk van doelstelling. Sommige bijzondere bomencollecties hebben de naam “arboretum” niet, maar zouden makkelijk binnen de definitie kunnen vallen, zoals de z.g. “zaadgaarden” van de Nak-tuinbouw (plaatsen waar steeds opnieuw zaad voor vermeerdering wordt verzameld op basis van lokale eigenschappen van de moederbomen ter plekke) of pomologische verzamelingen (verzamelingen waarin historische en recente fruitboomrassen worden geconserveerd) of als zodanig aangemerkte “genenpools” van bomen (vaak fruit) die door het Centrum Genetische bronnen Nederland (CGN) van Wageningen Universiteit worden onderhouden.

‘Een nauwere samenwerking in Nederland tussen eigenaren en beheerders van bijzondere collecties houtige gewassen, waaronder de arboreta, kan de sleutel zijn voor behoud van deze bijzondere collecties en hun maatschappelijke functies’

“United we stand...”

Deze uitspraak in het Engels wordt vaak aangevuld achter de komma met “divided we fall”. Het geeft uiting aan de extra overlevingskansen die ontstaan bij bundeling van krachten. Als reactie op de recente gebeurtenissen is het waard na te denken over een bundeling van krachten van de Nederlandse arboreta en overige systematische houtige collecties. De eerder genoemde gremia van botanische tuinen en collecties in Nederland (SNP en NVBT) omvatten bij lange na niet alle houtige collecties, omdat die niet altijd voldoen aan de criteria tot toelating. Het is ook zeker niet gezegd dat alle beheerders/eigenaren van houtige collecties wel in dergelijke verbanden wensen te opereren. Maar juist omdat houtige collecties een geheel eigen vorm van beheer en gebruik kennen, gebaseerd op de unieke gemeenschappelijke eigenschap van langlevendheid, is het zeer wel denkbaar dat een nauwere vorm van samenwerking vruchten kan afwerpen. Het begrip “arboretum” (in bredere

Von Gimborn Arboretum

Von Gimborn Arboretum

zin voor systematische collecties van bomen en heesters) kan beter op de kaart worden gezet. Ook het uitwisselen van kennis van en ervaring met behoud, onderhoud en exploitatie van deze bijzondere collecties kan leiden tot een sterker profiel. Een betere bekendheid bij publiek en politiek is een sleutel tot verbetering van de kansen van behoud en financiering van de collecties. Ook kan middels samenwerking de onderzoekswaarde van het totaal van deze collecties in Nederland beter geprofileerd worden. Vaak is voor onderzoek materiaal noodzakelijk van verschillende herkomst en verschillende individuen, iets wat met eenjarige planten snel gerealiseerd is, denk aan de Zandraket (*Arabidopsis*) voor genetisch onderzoek. Maar snel even een verzameling bomen, geschikt voor onderzoek “organiseren” is een heel ander verhaal.

De volledige “collectie” van in Nederland systematisch beheerde en verzamelde bomen en heesters is nog op

geen enkele wijze in kaart gebracht en daarmee is het onderzoekspotentieel nog grotendeels onbenut. Een samenwerking zou kunnen leiden tot bijv. een Nederlandse databank op dit gebied en daaraan gekoppeld een stuk overkoepelend “wetenschappelijk” beheer, waarbij op academisch denken en werkniveau de identiteiten van de collectieonderdelen worden beheerd en geactualiseerd en gegevensbetrouwbaarheid op een hoog niveau wordt gehouden. Onderzoek naar de genetische diversiteit van deze totaalcollectie of delen ervan kan zeer belangrijke informatie opleveren voor biodiversiteitsvraagstukken en kan klimaatverandering documenteren (via verzamelde fenologische waarnemingen). Onderzoek naar de economisch zo belangrijke genetische achtergronden van houtvorming kan bijv. beter gestructureerd worden. Veredelingsmateriaal voor de sector Boomkwekerij wordt beter in kaart gebracht enz.. Belangrijk is dat door samenwerking en concentratie van gegevens het Nederlands collectief

van bomen en heestercollecties net zo goed gebruikt kan worden voor modern onderzoek als collecties onder glas in daarvoor ingerichte onderzoekskassen. Het is slechts een kwestie van andere dimensies (zowel in ruimte als in tijd), maar het materiaal is er al.

Een ander voordeel van een goed inzicht in de Nederlandse collecties is het maatschappelijk belang dat gediend kan worden door overzichtelijk het publiek en de politiek te tonen wat er is, wat men ermee kan etc. Daarvoor hebben we momenteel het gouden middel van Internet, maar ook daar is het van belang te proberen te vermijden dat de geïnteresseerde door velerlei websites moet en dan nog veel mist omdat er gewoonweg geen informatie over beschikbaar is. Er lijkt genoeg reden om een soort portaalfunctie voor Nederlandse collecties van houtige gewassen te ontwerpen. En zo zijn er vast nog meer voordelen te bedenken als de koppen bij elkaar worden gestoken.

De stichting Von Gimborn Arboretum is eigenaar geworden van het Von Gimborn Arboretum te Doorn om het duurzaam voort te zetten met behoud en uitbreiding van de kernfuncties (onderzoek, educatie, publiek, maatschappij, biodiversiteit). Bestuur en directie van de stichting menen dat een nauwere samenwerking in Nederland tussen eigenaren/beheerders van bijzondere collecties houtige gewassen (waaronder de arboreta) de sleutel kan zijn voor behoud en versterking van de positie van deze bijzondere collecties en hun maatschappelijke functies. Dat zou ook kunnen bijdragen aan het door de Arboretum Stichting Wageningen beoogde behoud van het fantastische en rijke Belmonte Arboretum.

JHR. MR. H.W.L. DE BEAUFORT

Stichting Von Gimborn Arboretum, voorzitter

DRS. W.L.A. HETTERSCHIED

Von Gimborn Arboretum, directeur

VAN WETENSCHAPPELIJKE COLLECTIE NAAR PUBLIEKSTUIN

MARTINE BAKKER Uitgeverij Blauwdruk, Wageningen

Hoe voegen Arboretum Trompenburg, Landgoed Schovenhorst, Arboretum Oudenbosch en Pinetum Blijdestein zich in de nieuwe trend van teruglopende subsidiestromen en afbrokkelende samenwerking met universiteiten? Om de collectie veilig te stellen, zetten de eerste drie tuinen in op publieksactiviteiten. Trompenburg en Schovenhorst opereren daarbij het meest bedrijfsmatig. Vanwege de gespecialiseerde collectie naaktzadigen voelt Pinetum Blijdestein zich nog steeds in de eerste plaats een wetenschappelijke collectie. Toch worden ook hier allengs meer concerten en exposities gehouden.

De vier arboreta investeerden de afgelopen jaren in het aantrekken van meer publiek, jaarkaarthouders en donateurs. Schovenhorst, Trompenburg en Blijdestein beschikken over eigen kapitaal, wat hen van een vast inkomen verzekerd, maar de begroting nog lang niet sluitend maakt. Blijdestein krijgt sinds 2009 een vast bedrag per jaar van de gemeente Hilversum. Arboretum Oudenbosch huurt de tuin en het entreegebouw voor een schappelijke prijs van

de gemeente. Trompenburg ontvangt een waarderingssubsidie van de gemeente Rotterdam. Landgoed Schovenhorst heft geen toegang, maar studeert wel op de mogelijkheden aangaande kaartverkoop. Op de begrotingen vormen de inkomsten uit toegangsgelden echter maar een kleine post. Het is voor de arboreta puzzelen en lobbyen om de begrotingen rond te krijgen en de collecties bijzonder te houden. Ieder jaar lukt het maar net – of net niet. Om voor

subsidies en fondsgelden in aanmerking te komen, moeten de arboreta voldoende publiek trekken en laagdrempelig zijn. Publieksactiviteiten zijn dus niet alleen nodig als directe inkomstenbron, maar ook een voorwaarde voor subsidiëring. Het ontwikkelen en aan de man brengen van nieuwe programmaonderdelen vraagt echter ook weer om investeringen. Om meer publiek te trekken pakte Landgoed Schovenhorst het de afgelopen tien jaar groots aan. De parkeerplaats

werd uitgebreid, er kwam een theehuis en er werd een toren gebouwd. Voor de parkeerplaats en de Bostoren kopen bezoekers een kaartje. Maar het beraamde aantal bezoekers is nog niet gehaald en de inkomsten blijven achter: nieuwe faciliteiten alleen zijn niet genoeg. Landgoed Schovenhorst werkt nu aan het opzetten van nieuwe rondleidingen, waarvoor vrijwilligers worden geworven en ingewerkt. Productontwikkeling en marketing zijn noodzakelijk maar de kleine personele bezetting maakt dit moeilijk. Schovenhorst en Oudenbosch zijn voor zaken als rondleidingen, kaartverkoop en het bijhouden van het landgoed en de tuin in hoge mate afhankelijk van de inzet van vrijwilligers. Vrijwilligers zijn waardevol vanwege hun betrokkenheid en kennis. Sommige mensen zijn al meer dan vijftien jaar in het arboretum actief. Maar vrijwilligers

brengen ook een extra risico met zich mee en het kost een hoop georganiseer. Ook Blijdestein is voor rondleidingen en andere publieksactiviteiten afhankelijk van vrijwilligers. De zorg voor de collectie is in handen van betaalde professionals. De beheerder woont zelfs in de tuin. De kaartverkoop gebeurt met een apparaat. Toen Pinetum Blijdestein in 2000 op eigen benen kwam te staan na de verzelfstandiging door de Universiteit van Amsterdam, was het een tijd erg moeilijk. Inmiddels is er een goede balans gevonden tussen wetenschap, natuurbeheer en breed publiek. Er wordt samengewerkt met Goois Natuurreservaat en het Utrechts Landschap. Geregeld bezoeken internationale wetenschappers het pinetum. In 2009 opende een bezoekerscentrum, dat ook te huur is voor particulieren. Het publieksprogramma van de vier arboreta komt

in grote lijnen overeen. Zij organiseren rondleidingen, exposities en concerten en ontvangen schoolklassen en andere groepen. Het is mogelijk ruimtes te huren voor vergaderingen of feestjes, al dan niet in combinatie met een rondleiding of lezing. Het is mogelijk in de arboreta te trouwen, er een fotoreportage te schieten of planten te kopen. Er zijn kindermiddagen, stekjesbeurzen, najaarsbeurzen en kerstopenstellingen. Trompenburg, Schovenhorst en Oudenbosch beschikken over fraaie theepaviljoens. Het scala aan publieksactiviteiten blijkt namelijk ook nieuwe bezoekers te trekken die eenvoudigweg tevreden zijn met een wandeling en een kop thee in een prachtige tuin.

In nr.52, nr.53, nr.54 en nr.56 publiceerde Bulletin van de Botanische Tuinen Wageningen artikelen over de genoemde arboreta.

Belmonte op z'n Best 2010

Op 24 april vond de jaarlijkse bijzondere plantenbeurs "Belmonte op zijn Best" plaats. De voorbereidingen waren niet optimaal vanwege de nieuwe situatie rond de opheffing van de afdeling Botanische Tuinen. Desondanks kwam de zaak nog tot stand door inspanning van Hans de Boer (Ned. Rhododendron Ver.), Wout Kromhout (Ned. Dendrologische Ver.) en ondergetekende i.s.m. het Facilitair Bedrijf van WUR. Ook hotel De Wageningse Berg had weer gezorgd voor kleine catering en de ijscoman ontbrak ook niet.

Door het goede weer was er een prima aanloop, ook al had er meer in gezeten als de pr wat groter was aangepakt. Lering voor de volgende keer. De sfeer was weer opperbest en er gingen heel wat bijzondere bomen en struiken naar nieuwe eigenaren. De excursies waren goed bezocht en werden georganiseerd door het IVN en daarnaast door Theo Damen voor de speciale Rododendronwandelingen. Door de extreem lange winter en het koude voorjaar was de bloei in de grootbloemige rododendrons niet optimaal, maar de bladverliezende "azalea's" stonden er al goed bij. Het arboretum tooide zich fraai met fris jong groen en de laatste magnoliabloei. De sier-

appels waren er nog niet echt aan toe. Bijzondere aandacht was er voor de in oprichting zijnde Stichting Behoud Wageningse Arboreta. Bestuursleden Koen Verhoeff en Harry Harsema flyerden er lustig op los en kregen zeer veel positieve respons. Een goede opsteker voor deze stichting, die de opgelopen schade voor de collecties in Belmonte zal trachten te beperken en een goede toekomst voor het arboretum te zekeren. Gelukkig steunt Wageningen Universiteit dit initiatief. De eerder deelnemende verenigingen waren weer allen ter plekke met infostands (Ned. Rhodod. Ver., Ned. Dendrologische Ver., Ned. Conife-

ren Ver., Camellia Ver. Benelux, afd. Nederland en de Ned. Heide Ver. Afgesproken is snel een evaluatie op touw te zetten, omdat het de ambitie is deze beurs volgend jaar aanmerkelijk groter op te zetten, waarbij mogelijk het behoud van het Belmonte Arboretum thema zal zijn. Ook wordt de beurs naar zondag verschoven, hetgeen naar verwachting meer bezoekers trekt en voor de ambulante plantenhandelaren een aanzienlijk betere dag is i.v.m. de bedrijfsvoering.

WILBERT HETTERSCHIED

Nederlandse Dendrologische Vereniging
voorzitter

Bezienswaardigheden

mei - oktober 2009

ARBORETUM DE DREIJEN

Mei / juni

Sierkers (*Prunus*) bloeiend
Beverboom (*Magnolia*) bloeiend
Rhododendron bloeiend
Bruidsbloem (*Deutzia*) bloeiend
Parelstruik (*Exochorda*) bloeiend
Kamperfoelie (*Lonicera*) bloeiend
Sering (*Syringa*) bloeiend
Zakdoekjesboom (*Davidia*) bloeiend
Dwergkwee (*Chaenomeles*) bloeiend
Trompetboom (*Catalpa*) bloeiend
Sneeuwklorkjesboom (*Halesia*) bloeiend
Sierappel (*Malus*) bloeiend
Roos (*Rosa*) bloeiend
Weigela bloeiend
Paulownia bloeiend

juli / augustus

Vaste planten (diverse) bloeiend
Vlinderstruik (*Buddleja*) bloeiend
Hortensia (*Hydrangea*) bloeiend
Hertshooi (*Hypericum*) bloeiend
Roos (*Rosa*) bloeiend en/of in vrucht

September / oktober

Blauwe spirea (*Caryopteris*) bloeiend
Ceratostigma bloeiend
Duivelswandelstok (*Aralia*) bloeiend
Althaeastruik (*Hibiscus syriacus*) bloeiend
Aster bloeiend
Sierappel (*Malus*) in vrucht
Lijsterbes en meelbes (*Sorbus*) in vrucht
Meidoorn (*Crataegus*) in vrucht
Roos (*Rosa*) in vrucht
Dwergmispel (*Cotoneaster*) in vrucht
Kardinaalsmuts (*Euonymus*) in vrucht
Hulst (*Ilex*) in vrucht
Zuurbes (*Berberis*) in vrucht

ARBORETUM BELMONTE

Mei / juni

Beverboom (*Magnolia*) bloeiend
Sierkers (*Prunus*) bloeiend
Rhododendron bloeiend
Parelstruik (*Exochorda*) bloeiend
Sering (*Syringa*) bloeiend
Zakdoekjesboom (*Davidia*) bloeiend
Trompetboom (*Catalpa*) bloeiend
Sneeuwklorkjesboom (*Halesia*) bloeiend
Sierappel (*Malus*) bloeiend
Brem (*Cytisus*) bloeiend
Paardekastanje (*Aesculus*) bloeiend
Boerenjasmijn (*Philadelphus*) bloeiend
Roos (*Rosa*) bloeiend
Paulownia bloeiend

Juli / augustus

Hortensia (*Hydrangea*) bloeiend
Spierstruik (*Spiraea*) bloeiend
Roos (*Rosa*) bloeiend en/of in vrucht

September / oktober

Struikheide (*Calluna*) bloeiend
Althaeastruik (*Hibiscus syriacus*) bloeiend
Sierappel (*Malus*) in vrucht
Lijsterbes en meelbes (*Sorbus*) in vrucht
Meidoorn (*Crataegus*) in vrucht
Roos (*Rosa*) in vrucht
Dwergmispel (*Cotoneaster*) in vrucht
Kardinaalsmuts (*Euonymus*) in vrucht
Hulst (*Ilex*) in vrucht

De Stichting Vrienden van het Arboretum te Wageningen
stelt zich ten doel de behartiging van de belangen van de Botanische
Tuinen te Wageningen, De Dreijen en Belmonte.
Beide tuinen zijn gelegen aan de Generaal Foulkesweg te Wageningen,
resp. nr. 37 en nr. 94.

drs. J.M. Schippers, voorzitter
mr. J. Smit, secretaris/penningmeester
ir. P. den Besten, lid

Postadres: Paul van Ostayenstraat 1, 6708 RX Wageningen.

Postbankrekening: 949425

Begunstiger van de Stichting kan men worden door schriftelijke aan-
melding bij de secretaris, Paul van Ostayenstraat 1, 6708 RX Wageningen.
De jaarlijkse bijdrage bedraagt minimaal €15,00.

Begunstigers wordt verzocht bij adresverandering de wijziging op te
geven aan vorenstaand adres.

Voor de betaling van de begunstigers-bijdrage wordt een acceptgiro
toegezonden. Tegelijkertijd ontvangen begunstigers een persoonlijke
begunstigerskaart voor het betreffende jaar. Beide zaken kunnen ook bij-
gesloten zijn in het Bulletin. Deze begunstigerskaart geeft gratis toegang
tot de erop vermelde Botanische tuinen in Nederland. Begunstigers van
de Stichting ontvangen het Bulletin.